Stichting Milieuraad Zwolle

Maart 2015

Stand van zaken ruimtelijke voorraad en kwaliteit van ons landelijk gebied

actief voor een natuurlijke leefomgeving

(bijlage: kwaliteitskaart 6 en milieuvisiekaart 9 uit de milieuvisie buitengebied van 2002 met een korte toelichting)

Vraagstelling

In 2002 is door de Stichting Milieuraad Zwolle voor de gemeente Zwolle een milieuvisie buitengebied (MVB) ontwikkeld. Deze is in 2010 geactualiseerd. Een tweetal kaarten uit de MVB van 2002 met een korte toelichting is ter informatie als bijlage aan deze nota toegevoegd.
Beide MVB's zijn toendertijd aan het bestuur van de gemeente aangeboden. Sedert 2002 hebben zich vele ruimtelijke ontwikkelingen voorgedaan en zijn nieuwe plannen vastgesteld en uitgevoerd.

Vraagstelling is:
Hoeveel oppervlak landelijk gebied is sedert 2002 door deze ontwikkelingen en plannen in beslag genomen en bij hoeveel oppervlak landelijk gebied is daarbij de ruimtelijke kwaliteit verminderd, gelijk gebleven en verbeterd.

Achtergrond

In genoemde MVB wordt verstaan onder hoge kwaliteit, die gebieden waar geen negatieve milieu-invloeden voorkomen, zoals visuele verloedering, verstoring van natuur, afsnijdingen door wegen e.d., geluidsoverlast, vervuiling en lokale luchtverontreiniging.
Met andere woorden: gave landschappen van grotere omvang, stille en zuivere gebieden, maar ook cultuurhistorisch gave gebieden, natuurwaarden en nederzettingen (bijv. Windesheim) hebben een hoge kwaliteit.
Voor gebieden met een lage kwaliteit geldt in principe het omgekeerde. Dit zijn bijvoorbeeld afgesneden gebieden, gebieden met visuele verstoring, verstoorde natuur en cultuurhistorische waarden e.d.

In de MVB staat een uitgebreide analyse over hoe tot genoemde indeling gekomen is.

Doel

Achterliggend doel van deze notitie is tweeledig:

- zuinig zijn met ons landelijk gebied: voor ons nageslacht, als waterberging, voor de natuur, qua beleving enz.
- een stukje bewustwording, t.w.: gaan we verantwoord om met de voorraad en kwaliteit landelijk gebied, die we ter beschikking hebben

Begrippen

De ruimtelijke voorraad landelijk gebied omvat in principe alle groene gebieden, die buiten de bestemmingsplannen bebouwde kom vallen. De groene gebieden binnen de bebouwde kom, zoals de stadsparken en groene vingers, blijven dus ook buiten beschouwing.
De ruimtelijke kwaliteit wordt bepaald door het wel of niet aanwezig zijn van negatieve milieu-invloeden (bijvoorbeeld versnippering van gebieden, verstoring, geluid, vervuiling, landschapsbederf) en de gevoeligheid die het betreffende gebied daarvoor heeft.

Bijvoorbeeld: geluid op een agrarisch gebied geeft minder kwaliteitsverlies dan geluid op een natuurgebied.
Verwezen wordt naar genoemde milieuvisies.

Werkwijze

Bovengenoemde vraagstelling is per deelgebied in de huidige situatie anno 2015 bezien en wel als volgt:

- Hoeveel oppervlak landelijk gebied is verbruikt door ruimtelijke ontwikkelingen en plannen.
- Hoeveel oppervlak daarvan had een hoge dan wel lage kwaliteit.
- Hoeveel oppervlak landelijk gebied in de omgeving van deze ontwikkelingen en plannen heeft aan kwaliteit ingeboet.
- Hoeveel oppervlak landelijk gebied heeft als gevolg daarvan juist een betere ruimtelijke kwaliteit gekregen.

Genoemde vier onderdelen zijn per deelgebied gekwantificeerd in hectares en op hun beurt verrekend naar een eindsaldo in hectares.
Een vergelijking met een financiële saldoberekening is hier op zijn plaats. Aan het eind van deze notitie worden een paar aanbevelingen gegeven.

Een tweetal relativeringen

Over stedelijke kwaliteit worden in deze notitie geen uitspraken gedaan, omdat daarvoor andere criteria gehanteerd worden (bijvoorbeeld sociale). Kennis hierover valt buiten de competentie van de SMZ
De genoemde oppervakken landelijk gebied en berekening zijn globaal, zodat de kans op schijnnauwkeurigheid zo klein mogelijk wordt. De oppervlakken geven wel een indicatie van welke kant één en ander op gaat. De kaartjes vormen daarbij een belangrijk hulpmiddel.

Beschrijving per deelgebied

(voor de nummering, zie de kaartjes tegelijkertijd, pag. 6-7)

Het noordwesten
Het gaat om het gebied ten oosten van de Voorsterweg, ten noorden van de Stadshagenallee en ten westen van het Zwarte Water
Ontwikkelingen in dit gebied, zijn de bestaande en geplande uitbreidingen van Stadshagen ten noorden van de Stadshagenallee en de aanleg van de nieuwe Hasselterweg met geluidswal..
Belangrijke kwaliteiten waren de gaafheid van het cultuurhistorisch waardevolle polderlandschap, de kenmerkende waterhuishouding (relatief hoge waterstanden in een klei-op-veenpakket) met bijbehorend weidevogelleven.
De voorgenomen en bestaande Nieuwbouw heeft ongeveer 120 ha. hoogwaardig gebied in beslag genomen (1, A), de Hasselterweg zelve ongeveer 15 ha (2, A)
De invloed van de Hasselterweg op de omgeving (geluid, landschapsbeeld) beslaat ongeveer 150 ha poldergebied, waarvan de ruimtelijke kwaliteit achteruit gegaan is (3, B).

Het noorden
De situatie tussen het Zwarte Water en de Vecht (Langenholte en omgeving) is nauwelijks veranderd.

Het noordoosten
Het gaat om het gebied tussen de Vecht en de spoorlijn naar Meppel.

Als gevolg van de uitbreiding van de zandwinplas Bomhofskolk is ca. 40 ha. landelijk gebied van relatief hoge kwaliteit verdwenen(4, A). Gesteld wordt dat de plas als zodanig een ecologische betekenis heeft en daardoor het nieuwe deel deze kwaliteit ook zal krijgen (4, A) (dezelfde 40 ha), mits de diepte van de plas niet meer dan 15 meter wordt.

De plannen en de uitvoering van de uitbreiding van Hessenpoort nemen ongeveer 150 ha. minder hoogwaardig gebied in beslag (5, A).

De deels bebouwde “druppel” tussen de A28 en de Kranenburgweg is ca. 20 ha. De kwaliteit daarvan was niet hoog. (6, A)

De buffer tussen Hessenpoort en de Hessenweg wordt ten dele in beslag genomen door nieuwe wegen. Daarmee is ca. 30 ha minder hoogwaardig gebied gemoeid (7, A).

De overgebleven buffer langs de Hessenweg nabij het nieuwe verkeersknooppunt zal, ondanks het feit dat het al weinig waarde had, nog geïsoleerder komen te liggen en daardoor nog meer nog meer aan kwaliteit inboeten (8, B) (ca. 50 ha.)

Van groot belang is het Vechtcorridorproject, waarbij ca. 125 ha. landelijk gebied langs de Hessenweg een nog grotere kwaliteit zal krijgen, dan het in 2002 had (9, B).

Het oosten
Het gebied tussen de Ceintuurbaan, A28 en de spoorlijn naar Meppel staat volop in de planologische belangstelling (structuurplan). Belangrijke ontwikkelingen zijn stedelijke uitbreidingsplannen, nieuwbouw langs de Ceintuurbaan, stedelijke parken en het spoorwegknooppunt bij Herfte.

Uitgegaan wordt dat de oostelijke stedelijke uitbreiding Vechtpoort inclusief ontsluitingen op de duur gerealiseerd zal worden. Daarbij gaat het om ca. 80 ha. landelijk gebied van hoge kwaliteit (10, A).

Het westelijk en zuidelijk deel van de gehele zone krijgt op de lange termijn voor een deel een stedelijke en landschappelijke functie. In het kader van onderhavige berekening wordt dit gebied vooralsnog beschouwd als blijvend landelijk gebied, dat vanwege randstedelijke activiteiten al een mindere kwaliteit had en nauwelijks aan kwaliteit zal inboeten, mits het voornemen van landschapspark overeind blijft, waardoor de kwaliteit ervan zou kunnen verbeteren (e.e.a. staat niet op het kaartje aangegeven).

Als gevolg van plannen voor de spoorlijnen bij Herfte zal ongeveer 10 ha. landelijk areaal van hoge kwaliteit verloren gaan (11, A).

Voor nieuwbouw en verkeersvoorzieningen langs de Ceintuurbaan is ongeveer 10 ha. gebied van mindere kwaliteit verbruikt (12, A).

De Westerveldse Aa revitalisatie (is in wezen stedelijk park geworden) omvat in totaliteit ongeveer 35 ha., waarbij de oorspronkelijke mindere kwaliteit overgaat in hoge kwaliteit (13, B).

Het zuidoosten

Het betreft de zone tussen de spoorlijn naar Meppel en de spoorlijn naar Deventer.

Uitgegaan wordt, dat de voorgenomen landhuizen met bosaanleg op de Strampes niet doorgaan. Het betreffende gebied behoudt daarmee zijn hoge kwaliteit (niet aangegeven).

De Wythmenerplas en omgeving daarvan (14, B) hebben als gevolg van intensieve recreatieve ontwikkelingen (festiviteiten, parkeren, verkeer, geplande horeca en waterskibaan) aan kwaliteit ingeboet en wel van hoog naar lager (ca. 75 ha.)

Nadat de zandwinactiviteiten van de Sekdoornse Plas (ca 75 ha) beëindigd zijn zal de kwaliteit ervan zich weer herstellen, onder voorwaarde, dat de plas niet dieper wordt dan 15 meter (15, A).

De nieuwe wegen rondom het buurtschap Whytmen vergen ongeveer 15. ha hoogwaardig gebied (16, A).

Ongeveer 50 ha. van de westelijke omgeving daarvan richting Soeslo ondervindt daarvan de nadelige invloed van hoge kwaliteit naar lagere kwaliteit (17, B).

Het zuidwesten

Het gaat om het gebied tussen de spoorlijn naar Deventer via het zuiden van Zwolle naar de IJsselzone tot aan de A 28.

De aanleg van de woningbouwlocatie De Oude Mars vergt ongeveer 35 ha. hoogwaardig landelijk gebied langs de bossen van Zandhove en omgeving (18, A).

Als gevolg van uitloopactiviteiten (verstoring) wordt verwacht dat ongeveer 50 ha. van genoemde bossen aan kwaliteit zal inboeten (19, B).

Als gevolg van het project IJsselzone is de hoogwaardige kwaliteit van dit gebied eerder verbeterd dan verslechterd. E.e.a. is niet op kaartje weergegeven..
De hoogwaardige kwaliteit van bosje nabij de Ruiterlaan is als gevolg van nieuwbouw achteruitgegaan (ca.5 ha.) (20, A).

De nieuwe Hanzelijn met brug heeft geen invloed op de kwaliteit van het aangrenzende gebied.

Bij de vergraving van de uiterwaarden bij Schelle zal ongeveer 50 ha. buitengebied aangetast worden. Als gevolg van de nieuwe hydrologische situatie, landschaps- en natuurbouw zal herstel van de kwaliteit van dit gebied optreden. Vervangende passende nieuwbouw heeft de kwaliteit van dit gebied evenmin aangetast.
Omdat de kwaliteit van het gebied in wezen niet verandert is e.e.a. niet op kaart aangegeven.

Het westen

Het gaat om het gebied tussen de A28 en de Voorsterweg naar Kampen.

De verlegging van de IJsseldijk en bijbehorende vergravingen nabij Westenholte heeft een vergelijkbaar effect op de bestaande hoogwaardige kwaliteit van betreffend gebied als bij Schelle, d.w.z: allereerst achteruitgang en daarna herstel (niet op kaart aangegeven).

Een uitzondering geldt voor de omgeving van het markante punt IJsselstein ter hoogte van de Vreugderijker Waard. Daar vindt als gevolg van aantasting van het landschapsbeeld een achteruitgang plaats van de kwaliteit van een ca. 25 ha groot gebied van hoogwaardig naar minder hoogwaardig (21, B).

Samenvattende berekening

Alles bij elkaar opgeteld betekent dit voor het gehele landelijke gebied van de gemeente:

- verbruikt landelijk gebied van hoge kwaliteit: ca. 280 ha. (vnl. nieuwbouw en wegen)
- verbruikt landelijke gebied van lage kwaliteit: ca. 200 ha. (ook nieuwbouw en wegen)
- Verandering functies landelijke gebied van hoge naar nieuwe hoogwaardige kwaliteit: ca 115 ha. (uitbreiding zandwinplassen)
- verlies (hoogwaardige) kwaliteit aan landelijke gebied: ca. 400 ha. (m.n. als gevolg van wegen en intensieve recreatie)
- winst/herkregen hoogwaardige kwaliteit aan landelijk gebied: ca. 160 ha. (als gevolg van landschaps-natuur-bouwprojecten)

Het totale verlies aan hoogwaardige ruimtelijke kwaliteit bij nieuwe functies dan wel bij blijvende landelijke functies bedraagt ongeveer 680 ha.
Daar tegenover staat een winst dan wel herstel van aan ruimtelijke kwaliteit in totaal van ca. 275 ha.
Nogmaals zij gesteld, dat met de stedelijke kwaliteit van nieuwe te bebouwen of reeds bebouwde gebieden (zie Hessenpoort, Vechtpoort, de Oude Mars en de Ruiterlaan) geen rekening is gehouden.

Aanbevelingen

- Uit de berekening komt naar voren, dat het oppervlak van gebieden met afgenomen ruimtelijke kwaliteit bij handhaving van functies aanzienlijk groter is, dan de afname van ruimtelijke kwaliteit bij functieveranderingen. Een voorbeeld daarvan is het feitelijk ruimtebeslag van de Hasselterweg en het effect ervan op de omgeving. Bepleit wordt dan ook om onnodige versnippering van ruimtelijke voorraad zo veel mogelijk tegen te gaan, omdat daarmee zeer veel ruimtelijke kwaliteit uitgespaard wordt.
- Bepleit wordt de ruimtelijke kwaliteit van gebieden te ontzien door bij ruimtelijke maatregelen ongevoelige dan wel gebieden met mindere kwaliteit op te zoeken. Een voorbeeld van waar dit gebeurd is het bebouwen van de druppel tussen de A28 en de Kranenburgweg.
- Indien verlies van kwaliteit optreedt, wordt aanbevolen compenserende maatregelen te treffen, zodat herstel mogelijk is. Een voorbeeld daarvan zijn de ruimte voor de rivierprojecten
- Last but not least: projecten, waar juist een verbetering in ruimtelijke kwaliteit is opgetreden of zal optreden zijn het Vecht-Corridor project, IJsselzoneproject en Revitalisering Westerveldse Aa.
- Binnen de SMZ leeft de vraag in hoeverre de ruimtelijke kwaliteit van het stedelijke gebied (beleving, architectuur, culturele voorzieningen?) van Zwolle, inclusief het daarbij behorende groen en natuur (stadsparken e.d.), te karteren is. Het plaatst naar de mening van de SMZ de discussie over ruimtelijke voorraad en kwaliteit in een bredere context.

Tenslotte

Ruimtelijke voorraad en kwaliteit van ons landelijke gebied dragen, naast energie e.d. bij aan een duurzame samenleving voor mens en natuur in Zwolle en daarbuiten.

Afname ruimtelijke voorraad landelijk gebied over 2002-2015 (kaart A)

Maart 2015

Van hoge kwaliteit

Van lage kwaliteit

Met een nieuwe hoogwaardige kwaliteit

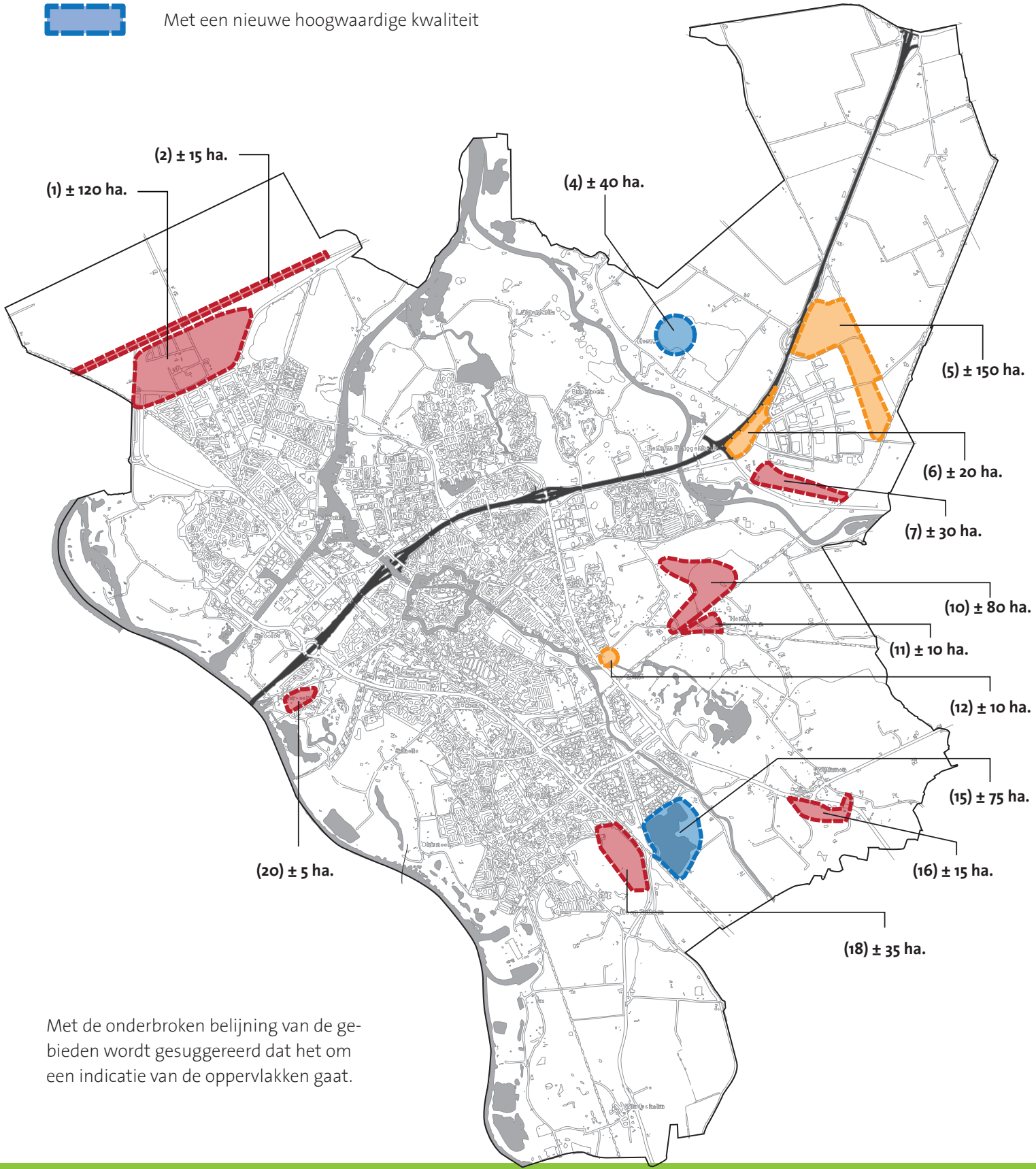

Met de onderbroken belijning van de gebieden wordt gesuggereerd dat het om een indicatie van de oppervlakken gaat.

Verandering ruimtelijke kwaliteit landelijk gebied over 2002-2015 (kaart B)

Maart 2015

Minder hoogwaardig tot lage kwaliteit geworden

Dezelfde of nieuwe hoogwaardige kwaliteit geworden

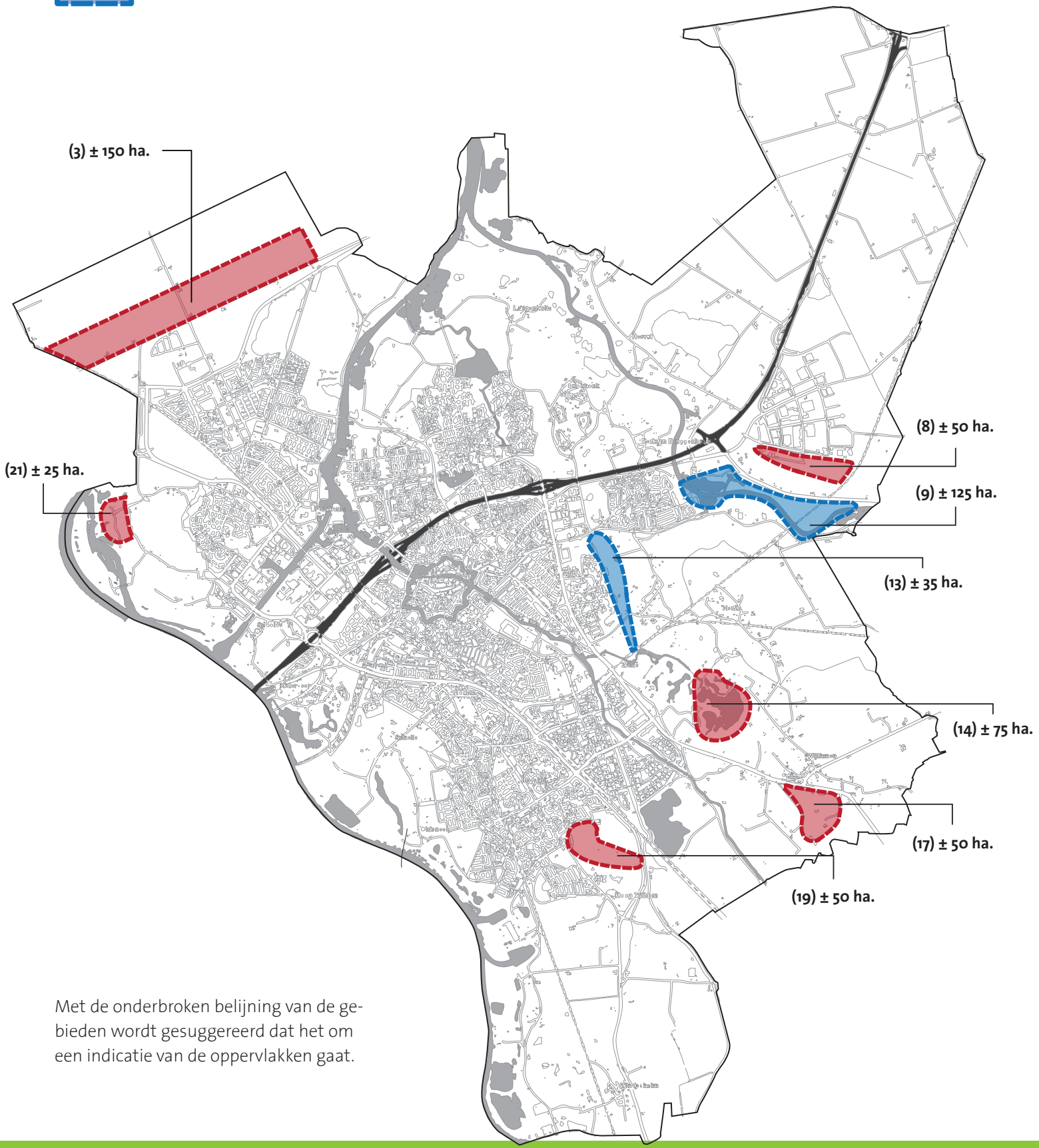

Met de onderbroken belijning van de gebieden wordt gesuggereerd dat het om een indicatie van de oppervlakken gaat.

Bijlage bij de nota Ruimtelijke Voorraad en Kwaliteit

Maart 2015

Kwaliteitskaart 6 en milieuvisiekaart 9 uit de MVB, mei 2002

Korte toelichting bij de kaarten

In 2002 zijn in het kader van de MVB de navolgende onderzoeken verricht: Welke waren de bestaande negatieve milieu-invloeden in het landelijke gebied.
Daarbij ging het om doorsnijdingen, visuele invloeden, visueel onduidelijke functies (zg. verrommeling van het landschap), grote elementen in het landelijke gebied, risico's bodem en rondwaterverontreinigingen, 50 dB(A) geluidcontouren rondom bedrijfsterreinen en vanaf wegen. Deze invloeden zijn op een kaart (niet bijgevoegd) weergegeven.

Daarnaast zijn de daarvoor gevoelige gebieden in kaart (ook niet bijgevoegd) gebracht.
Gekeken is naar:

- oorspronkelijk herkenbare landschapselementen, zoals dijken, reliëf, cultuurhistorische waarden, en landschapstypen (bijv. het rivierenlandschap);
- bossen met natuurwaarden, overige ecologische waarden (zoals bijzondere vegetatievormen) en waterpartijen, weidevogelgebieden en uiterwaarden.
- milieuhygiënisch zuivere gebieden, zoals bossen op voedselarme grond, overige zandgronden, grote eenheden onbelast gebied (bijv.Mastenbroekerpolder), landgoederen met monumentale begroeiing, de ècht stille gebieden (bijv. Sekdoornse Polder) en plaatsen waar mensen plegen te rusten en slapen.
- belangrijke groenstructuren en waternetwerken, zoals bossen, concentraties grote bomen, uiterwaarden en gebieden met een hoge dan wel sterk dynamische grondwaterstand soms met kwel.

Vervolgens zijn genoemde negatieve milieu-invloeden geconfronteerd met de daarvoor gevoelige gebieden, hetgeen geresulteerd heeft in bijgevoegde kwaliteitskaart. In het algemeen geldt daarbij dat bij geen milieu-invloeden de kwaliteit goed is, bij voorkomende milieu-invloeden maar met een minder grote gevoeligheid daarvoor ook nog een redelijke goede kwaliteit en bij voorkomende milieu-invloeden bij daarvoor gevoelige gebieden een lage kwaliteit.
Anders gezegd:
Bij 3 of 4 voorkomende overgebleven waarden is de kwaliteit goed, bij 1 of 2 waarden nog redelijk goed en bij geen waarden niet goed.

In 2002 is in goed overleg is met betrokkenen aan de hand van bovengenoemde beoordeling binnen de SMZ een zogenaamde milieuvisie ontwikkeld en op kaart gezet. Daarbij is getracht bestaande voorkomende waarden te structureren tot een zogenaamd "milieu-ontwerp" van het Zwolse landelijke gebied.

Deze milieuvisie kaart is ook bijgevoegd.
Belangrijke structuren zijn groenstructuren, die ook tot de binnenstad doorlopen, zandruggen, uitwaarden met de dijken, kenmerkende nederzettingsstructuren (bijv. Harculo), zones die relatief onbelast zijn, stille gebieden en herkenbare landschapstypen.

Markante waardevolle elementen, "parels" genoemd zijn apart aangegeven. Gedacht wordt aan typische terreinvormen (hellingen e.d.), stille elementen (bijv. een veenafgraving uit het verleden), markanten begroeiingselementen (bijv. de bomen van Bikkenrade) en cultuurhistorische elementen (bijv. een havezaath).

De milieuvisiekaart biedt voor de saldering van ruimtelijke voorraad en kwaliteit geen directe aanknopingspunten, maar geeft een beeld van hoe de SMZ het buitengebied er graag uit wil laten zien. Deze kaart heeft dus een informatieve betekenis.

Kwaliteitskaart 6 uit de MVB, mei 2002

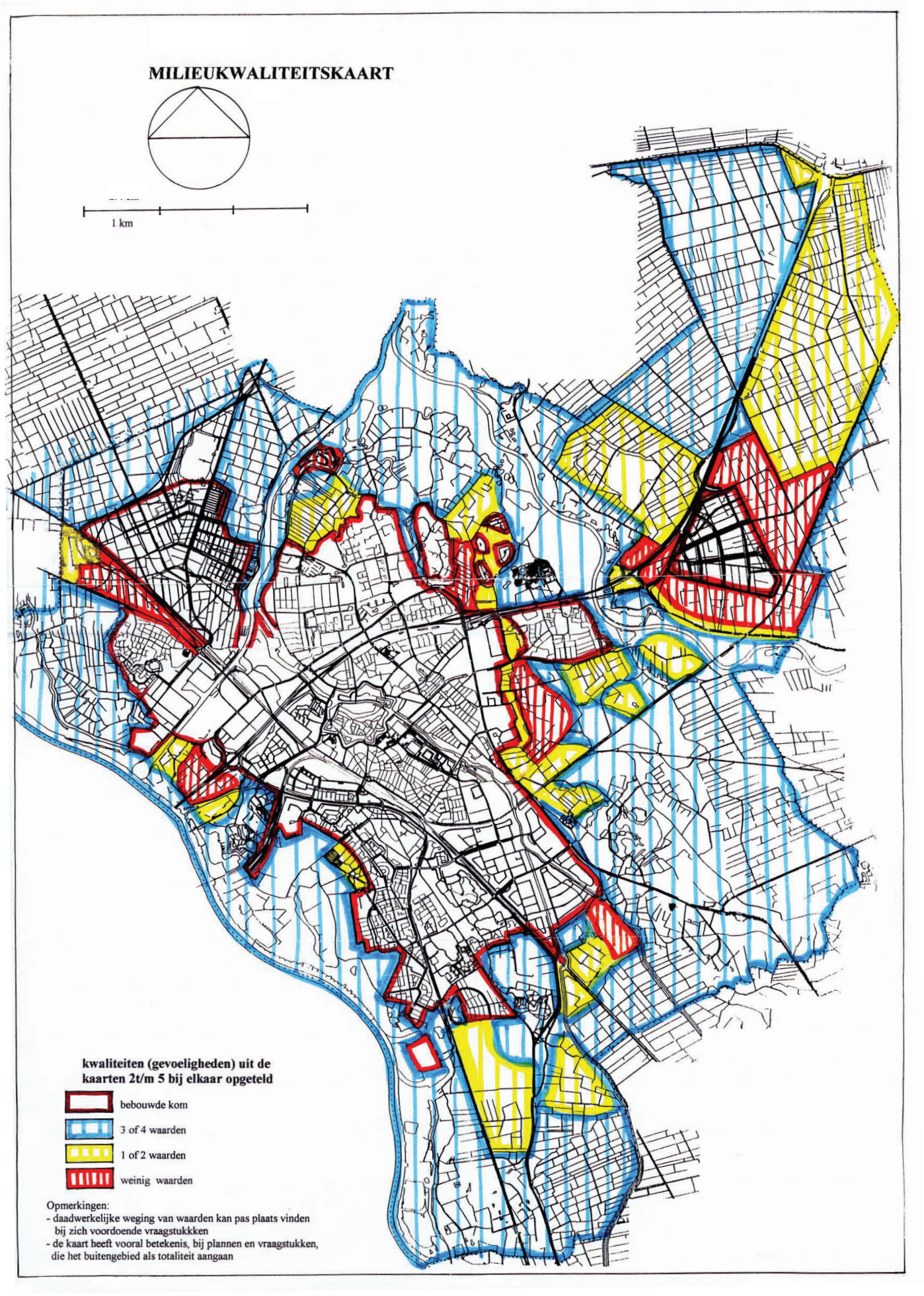
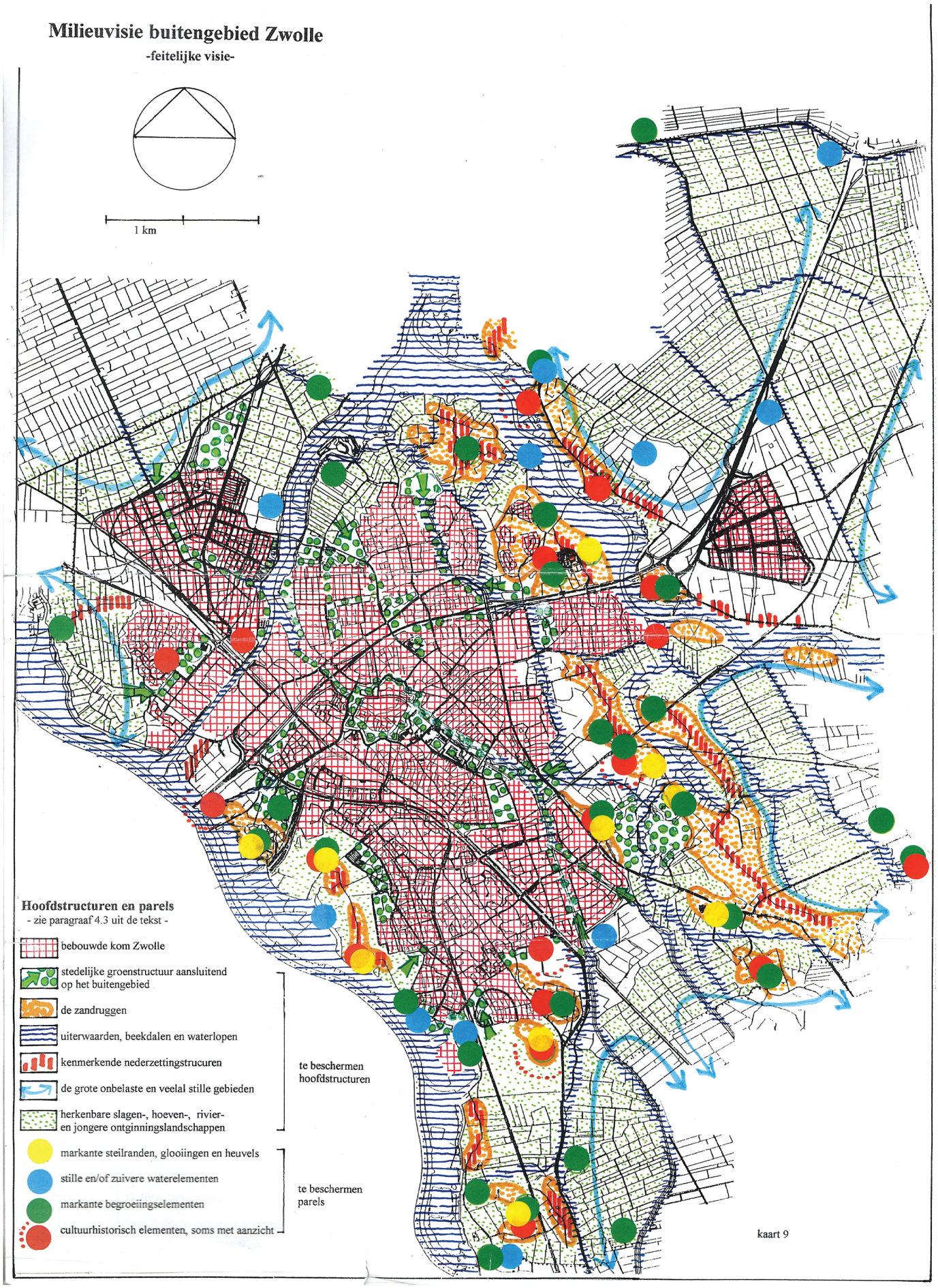
Milieuvisiekaart 9 uit de MVB, mei 2002